

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 54 כי תצא תשע"ד

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

מתורת הפרשה

על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים

ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כי תצא כ"ג, ה)

הנה ידועים דברי ה"ט"ז (או"ח סי' תקפ"ח סק"ה, יור"ד סק"יז ס"א חו"מ ס"ב) דרבנן לא אוסרים דבר המפורש בתורה להיתר, ומעתה יש להקשות לכאורה איך אסרו רבנן לאכול פת עכו"ם, הרי כתיב גבי עמון ומואב (דברים כ"ג ה) על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים, הרי שכתוב להדיא בתורה שמותר לאכול פת עכו"ם. [וכן העיר בכלי חמדה] וענה ע"ז רבנו שליט"א שהטענה עליהם היה רק שצריכים לקדם, אך עדיין לא כתוב שהיה מותר לנו לאכול מזה. ושוי"מ מפורש כן בדברי המדרש (מד"ר פרשת בהר ל"ד ח') וז"ל, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וכי צריכים היו להם ישראל, והלא כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר היה המן יורד להם, והבאר עולה והשלי מציז להם, וענני כבוד מקיפין אותם, ועמוד ענן נוסע לפניהם, אלא דרך ארץ, הוא הבא מן הדרך מקדימין להם במאכל ובמשתה וכו', והרי דברים ק"ו, ומה מי שלא עשו חסד עם מי שאינו צריך חסד וכו' מי שאינו עושה חסד עם מי שצריך חסד על אחת כמה וכמה (ב"ע עמ' תנ"ב וע"ע באילת השחר כאן).

כי תדר נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו ה' אלקיך מעמד והיה בך חטא (כי תצא כ"ג, ב)

הקשה המאירי ב"ה (דף ו) מאי שנא קרבן שעובר עליו כל יום בבל תאחר, משכר שכיר שכיון שעבר עליו בוקר ראשון שוב אינו עובר עליו. ותירץ, מפני שאין הלילות נפסקות מימים לחיוב זה, שהרי חובה עליו לפרעו בלילה כביום, אבל קרבן שאין זמן הקרבתו בלילה, ולכן בכל יום מתחדש איסורו.

ושמעתי מהרב שלמה מילר שליט"א (זצ"ל) המוהל מפי"ת, ששאלו להגראי"ל שטיינמן שליט"א א"כ הרי בשבת אין משלמין שכר שכיר [ראה או"ח סי' ש"ז ס"יא בהגה], והי' צריך האיסור להתחדש כל פעם אחרי שבת, ותירץ דבשבת אריא רביע עליה, משא"כ גבי קרבן הא דאין זמנו בלילה הוא מדין הקרבן, ויל"ע עפ"י משי"כ המנ"יח (מצוה ר"ל אות ז') דבשבת אין עוברין על שכר שכיר אע"פ שאיסור התשלום הוא רק דרבנן, וא"כ נמצא שמדיני השכירות דאינו צריך לפרוע בשבת, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה שלא יתחייב בבל תאחר בכל שבוע מחדש, וצ"ע (עלי ציון מהדו"ת כאן).

וחדב"נ הגר"ז ברלין שליט"א תי' דלכאוי' אפשר"ל דבלא"ה לא קשה מפריעת חוב בשבת דהוי רק איסור דרבנן, ומה שייך שיפקיע את קיום המצוה ואם יפרע בשבת אף שעובר על איסור דרבנן מ"מ קיים את מצותו, ולכא' מהי"ט יש עליו כל רגע גם בשבת חיוב לפרוע, רק אריה הוא דרביע עליה - האסור דרבנן וצ"ע.

אמנם מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א כתב, האיסור דרבנן הוי כהושיבוהו חכמים בבית האסורים כדאי' בירושלמי כתובות וממילא אין ביכולתו לפרוע ואינו עובר, ע' חו"מ סי' של"ט ס"ט (פרורים משולחן גבוה כרך ה').

ארבעים יכנו לא יסיף פן יסיף להכתו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך (כי תצא כ"ה, ג)

וע' ברי"מ (פי"ז מסנהדרין ה"ה) מי שאמדהו וכשהתחיל ללקות נתקלקל מכוח ההכאה בין ברעי בין במי רגלים אין מכין אותו יותר שנא' ונקלה אחיך לעיניך כיון שנקלה נפטר וכו', אמדהו לשני מלקיות ולקה, ונתקלקל בין בראשונה בין בשניה פטור, נפסקה הרצועה בשניה פוטרין אותו בראשונה נפטר ממלקות ראשונה ולוקה האומד השני, וצ"ע דהא תרויהו נתמעט מקרא ומה הנפ"מ, למה נתקלקל ברעי פטור משניהם ובנפסקה הרצועה פוטרין רק ממלקות אחת והשניה נשאר בחיובה.

ותירץ רבנו דבנתקלקל פטור דכיון דיצא לו הבזיון של ונקלה נתקיים דינו, משא"כ בנפסקה הרצועה טעם הפטור משום דמן השמים מרחמים עליו לפוטרו, וא"כ כשמלקין ומונים אחת ושנים אין זה מתייחס לעבירה מסוימת לומר דתחילה לוקה על עבירה ראשונה ואח"כ מלקין על השניה, רק מכח שני העבירות הוא לוקה שני מנינים, אבל אין התייחסות מיוחדת למלקות שנאמר זו לראשונה זו לשניה, ואם היה כן א"כ גם נתקלקל בראשונה היה נפטר רק ממלקות ראשונה, אבל כיון דהחיוב הוא מלקות מחמת שני העבירות ואין הכרח ליחס זה לעבירה ראשונה וזה לעבירה שניה, ונמצא דהמכה היא מכח שניהם, וכשנתקלקל נתקלקל מחמת ב' העונשים כאחד ונתקיים ב' דיני עונש מלקות שבו בבזיון זה, דאין ליחס הבזיון לעבירה מסוימת ולומר דנפטר מזו ולא מן השניה, משא"כ בנפסקה הרצועה יש גילוי דמרחמים עליו להפסיק מנין זה שמונים עכשיו, והמנין כל אחד לעצמו הוא, ומחיוב אחד נפטר ולא משניהם (אילת השחר מכות כ"ב, פרורים משולחן גבוה כרך ב').

ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה (כי תצא כ"ב, כ"ט)

כתב הרע"א כתובות (דף מ"ב) דהמאנס את הקטנה אעפ"י שנעשה ברצונה, מ"מ כיון דפיתוי קטנה אונס הוא, יש עליו דין ולו תהיה לאשה כדין אונס גמור. וצ"ע דבקרא כתיב תחת אשר ענה ופיתוי קטנה אע"פ דדינו כאונס מ"מ עינוי אין כאן, ואע"פ דאין לה דין רצון שתהא נחשבת דעשתה מדעתה לגבי דינים שתלוי בדעת מ"מ כיון דהיא רוצה א"א לקרוא לזה דעינה אותה. עיין ח"ש להגרש"ק אהע"ז סימן קע"ז, וק"ש כתובות אות קמ"ט.

ובאילת השחר כתובות דף מ"ב כ' דבפרשת אונס כתיב ותפשה ושכב עמה, ובגמ' יבמות דף ל"ג אמרו דפיתוי קטנה אונס הוא לכן מותרת לבעלה, ובסוטה כתיב והיא לא נתפשה ומכאן למדו דאם נתפשה דהיינו נאנסה מותרת, א"כ מקרי פיתוי קטנה אונס גמור לקרות בה נתפשה וא"כ למדנו דפיתוי קטנה דין אונס עליה, ואין זה דין איסור על בעלה ברצון דוקא אלא המתיר מה שהיא אנוסה, דכן למדו מקרא והיא לא נתפשה, א"כ חזינו דפיתוי קטנה דין אונס הוא ולא רק שאין כאן רצון, וא"כ גם בקרא דותפשה יש לכלול הקטנה שנתפתתה. ועי' משי"כ בפרורים משולחן גבוה כרך ג' כאן.

ענין דיומא – אלול

חומר הדין

באחד מימי חודש אלול זכיתי להיות אצל מרן ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א, וספרתי לו שישנם בחורים שאמרו לי שאינם מרגישים את ימי חודש אלול, ומה העצה לכך, ומה צריך לדבר כדי להרגיש בכל זאת את ימי חודש אלול, ואמר, **שחייבים לזכור שכל העונשים והצרות שישנם במשך השנה הכל תלוי בראש השנה**, ויותר מכך שכל המצב הרוחני של האדם וכל הקשיים בכל תחומי החיים הכל נקבע בראש השנה. וכוונת הדברים שאם יודע האדם את מצבו האמיתי, ויודע הוא את חסרונותיו ואת מגרעותיו, יש עדיין סיכוי שיתקן את עצמו ויגיע לשלמות, אך כשחושב שהוא השלם ביותר סימן שמצבו קשה ביותר, וכך גם מצבנו בדורות אלו שהנה בדורות הקודמים חיו חיים רוחניים אמיתיים, ולכן הרגישו עד מאוד את ימי חודש אלול והימים הנוראים, משום שידעו גם את חסרונותיהם וחרדו לנפשם ואולי ח"ו לא יוכלו לתקן ולטהר את עצמם בימים קדושים אלו (בעקבות מועדי ה' עמ' 103).

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א

המקדש צריך שיטעום מלוא לוגמיו, ובשו"ע הגר"ז סי' ק"צ הביא מחלוקת ראשונים אם צריך שישתה מלוא לוגמיו בהבדלה. ואמר מו"ר הגראי"ל שליט"א דאם הבדיל וטעם רק משהו לא יחזור [דהרי הוי ספק ברכות] (שיעורי הגר"צ פלמן שליט"א – קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

יומא דהילולא - מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל גאב"ד וראש ישיבת פונבז' נלכ"ע כ' אלול תשכ"ט

רבנו שליט"א מפליא בגדלותו של הרב זצ"ל בקדושת ובצידקות, ובכוח הגדול להקים עולה של תורה

וכמו"כ הערכה עצומה העריך הרב מפונבז' זצ"ל את רבנו יבדלחט"א ותמיד הפליא בקדושתו ובפקחותו העצומה, ונהג בו כאדם גדול מאוד בכמה פרטים, ומסר לו הרבה דברים שקיבל מרבו החפץ חיים ומגדולי ליטא וכן מינהו לראש הישיבה בישב"ק ולראש הכולל.

פגישתם הראשונה

בשנת תש"ו כשעלה רבנו לארץ ישראל נכנס כמה פעמים לחזון איש, והחזו"א הבחין בו שהוא ראוי להרביץ תורה לעדרים וקרא להרב מפונבז' ואמר לו שבפ"ת כולל תורת ארץ ישראל נמצא אברך בשם ר' אהרן לייב שכדאי לך לשים עליו עין שיהיה אצלך בישיבה מרביץ תורה. (וראה גם אחד"ב עמ' 455 - 454)

נסע הרב מפונבז' לכולל באחד הימים בבוקר בסדר א', ולמדו אז מסכת סנהדרין, התיישב בסמוך לרבנו והחל ללמוד באותו דף שלמד רבנו, ובמשך הסדר ניגש לשוחח עמו בלימוד בענינים אלו, והתפעל טובא, ואמר לו שהוא מזמינו להיות ר"מ אצלו בישיבה, רק כעת בני הישיבה מועטים ואיי"צ בעוד אנשי צוות, אבל שיזכור שבעתיד יבוא לישיבתו.

וסיפר לנו מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א שבתקופה ההיא פגש הרב זצ"ל עוד כמה אברכים ת"ח שלימים נודעו בגדלותם, אמנם אמר שאמנם טובים הם, אך ר' אהרן לייב יותר טוב מהם.

אדם קדוש

שח הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א: שכאשר ביקר הרב מפונבז' בכפר סבא (בשנת תש"א) נשא דברים בביהכנ"ס הגדול בעיר. את הדרשה הוא פתח, בדברים אלו: **"אתם יודעים שיש פה גדול בתורה שאין באף מקום אחר, דר ביניכם אדם קדוש! תדעו להעריך את הזכות שנפלה בחלקכם"**. והרב מפונבז' לא שם לב שרבנו היה נוכח שם, כיון שישב ליד הבימה שהיתה מוסתרת, וחשב שהוא נמצא בהיכל הישיבה. ולאחר מכאן עורר את הציבור לחזק את הישיבה שהוא מקום התורה המחזיק את המקום כולו, כשהוא מפליג בשבחה של הישיבה וביחוד של העומד בראשה.

הקמת ישיבת פונבז' לצעירים

שח לנו כ"ק האדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א שהוא כלשון רבנו שליט"א 'ראשון התלמידים בישיבת פונבז' לצעירים'. וכך מספר האדמו"ר שליט"א, הישיבה קטנה נפתחה בזכותו, שבסעודת הבר מצוה שלו שהתקיימה בתמוז תש"ו בת"א, ישבו דודו בעל האביר יעקב מסדיגורא זצ"ל, וזקנו האדמו"ר מקאפיטשניץ זצ"ל, ושוחחו ביניהם לאיזה ישיבה קטנה לשלוח אותו, ועלו צדדים שונים, ותוך כדי הנידון נכנס הרב מפונבז' זצ"ל שהיה ידיד נפש להאדמו"ר הנ"ל. וכשנכנס הרב מפונבז' לבר מצוה אמרו האדמו"רים הגעת בדיוק בזמן, עכשיו אנו דנים להיכן לשלוח את חתן הבר מצוה, ואתה מבין בישיבות אולי תתן עצה. והרב מפונבז' ישב בקצה השולחן ושתק כעשר דקות, וסרק בזקנו כמנהגו בעת שחשב, ואז אמר אני אפתח ישיבה קטנה, וכך הוא היה התלמיד הראשון. לקח הרב מפונבז' עשרים בחורים מבוגרי בתי אבות שלמדו אז בתפארת ציון, וצירף עוד ארבע תלמידים לאלול הראשון וכך נפתחו שני שיעורים שיעור א' וב'. לשיעור א' התמנה מרן הגרמ"ל זצ"ל, ולשיעור ב' התמנה מרן רבנו שליט"א. והם היו אומרים את השיחות.

לקראת החורף הגיע הגה"צ ר' שרגא גרוסברד זצ"ל להיות מנהל רוחני בישיבה [שעד אז כיהן כמשגיח בת"ת יסודי התורה]. ובשבתות לא היה מגיע ר' שרגא, והיו הגרמ"ל ורבנו בתורנות למסירת שיחות בשבת. והגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל שהתגורר בבנין הישיבה מסר ג"כ שיחות וועדים בישיבה, והוא ורעייתו היו מחלקים כוסות תה ללומדים בסדר שלישי.

והתחילו ללמוד מס' כתובות פרק אלו נערות, והספיקו עד סוף החורף עד פרק המדיר, ובקיץ למדו פרק המדיר ופרק הכותב. לקראת סוף השנה מינה הרב מפונבז' את הגר"ג נבנצל זצ"ל לר"מ שיעור א'. והגרמ"ל היה ר"מ שיעור ג' באלול ובחורף, ורבנו היה ר"מ בשיעור ב'. ובקיץ התמנה רבנו לשיעור ג' והגרמ"ל היה בשיעור ב'. ולמדו מס' ב"מ באלול ובחורף הספיקו מפ"א עד אמצע פרק ד'. ובקיץ למדו פרק איזהו נשך, וסוף פ"ד.

[ישנה שמועה שהחלוקה נעשתה ע"י גורל מי ימסור הראשון בשיעור ב' ומי ימסור אח"כ (אחד"ב עמ' 455 - 454)]

אודות מינוי זה, סיפר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל שהינו זוכר היטב שכאשר חיפש הרב מפונבז' ראש ישיבה לישיבה לצעירים, שם דגש מיוחד לחפש תלמידי חכמים שיש בהם ניחוח מהדור הקודם למלחמה, שיהיו דוגמא והמשכיות לדור הדעה שלפני השואה שנכחד, ומה מאוד חפץ היה למנות את מרן שליט"א לראש ישיבה, שכן יש בו תכונות והנהגות ייחודיות, דוגמת גדולי הדורות הקודמים.

כראש כולל פונבז'

שח הגאון ר' גבריאל קנופער שליט"א (בראיון לית"י אייר תשס"ו): בשנת תשכ"ה, עבר מרן הרב מפונבז' זצוק"ל בלונדון יום לפני בדיקת חמץ. כדרכו בקודש התארח בביתו של הרב יעקב (ג'ק) לוינסון. כששמעתי על בואו, יצאתי לשדה התעופה כדי לקבל את פניו. כשהבחין בי פתח ואמר: **"בנסיעתי, נפל במוחי א מוראדיגער איינפאל (הברקה נפלאה): אני הולך למנות את רבי אהרן לייב לראש הכולל. הוא צומח להיות אדם גדול מאוד"**, התבטא מרן הרב זצוק"ל.

והגה"צ ר' דן סגל שליט"א סיפר שהרב מפונבז' זצ"ל אמר לאברכי הכולל 'הבאתי לכם ראש כולל שיענה לכם בכל התורה כולה, ולא רק בזה אלא תוכלו להתייעץ עמו בכל עניני החיים, בדיני נפשות ובחינוך הילדים'.

ושמענו שהגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל סיפר, שהוא היה מאלה שדחקו בהרב זצ"ל להביא ראש כולל, וביקשו שיביאו ראש כולל מרומם שירומם את כל הכולל, אבל לא יהיה אחד שיכפה דעתו על אברכים בכולל, ויעשה אורה לא טובה. (מפי הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א)

הכרת הטוב

סיפר רבנו, שכאשר הרב מפוניבז' רצה בשנת תשכ"ה שרבנו יתמנה לראש הכולל ויפסיק למסור שיעורים בישיבה קטנה, ובאו מרן הגרמ"ל והגר"ש גרוסברד שהיה אז משגיח בישיבה, וטענו שאם רבנו יעזוב את הישיבה קטנה אינם יכולים להמשיך כך, והתרחצה להם הרב מפוניבז', ולכן נשארתי בישיבה קטנה, וזכיתי למסור שיעורים כמעט בכל נשים נזיקין מתחילתו ועד סופו, וזה בזכות שניהם. והיה בתחילת סדר א' מגיע לדבר בלימוד עם אברכים בכולל, ובהמשך הסדר היה הולך לישב"ק (מפי בן רבנו הגר"ש שליט"א).

מיהו מתמיד

שח רבנו: שסיפר לו הגר"י כהנמן ז"ל כי בהיותו כבן י"ד בערך הגיע אצל הגר"י הוטנר זצ"ל בזמן שהיה אבד"ק בדערעטשין לפני איישישוק, ואחרי שתהה על קנקנו אמר לו, בני - בני אדם טועים וחושבים שצריכים דוקא להיות מתמיד [אף למעלה מכוחותיו], ולא היא, אין צורך כלל בהתמדה המזיקה לגוף, אני מבטיח לך כי ארבע עשרה שעות ביום דיין בהחלט לקבל דעת תורה, ואין הכרח כלל להיות מתמיד מעבר לכוחות הגוף ולהזיק לכוחות הרגילים (כ"ת)

הקבלה לטעלו

סיפר רבינו מה שסיפר לו מרן הגר"י כהנמן זצ"ל, שבתחילה רצה ללמוד בטלו אצל רבי שמעון שקאפ זצ"ל, אך היות שהרבה מאד רצו ללמוד שם, עשו תקנה שלא מקבלים מי שיש לו כבר אח בישיבה, וכן מי שכן עירו כבר לומד שם, והיות ואחיו כבר למד בישיבה לא קיבלוהו. אך ברצונו ללמוד שם, הגיע פעם אחת לרבי שמעון כשהיה במקום קייט, ולאחר שמסר שם רבי שמעון שיעור, ניגש אליו וחזר לו על השיעור, ונהנה רבי שמעון מזה ושאל אותו מה אתה רוצה, אמר לו הפוניבז' רב שרוצה להיכנס ללמוד בישיבה, וקיבלו מיד! (פרי חיים רכ"ו).

בוכה על מקשה לילד

הגאב"ד דפוניבז' סיפר כי בפעם הראשונה שבא אל הח"ח, ועוד כלל לא ראהו, כבר ראה את גדולתו של הח"ח, כי שמע את קולו מעלית הגג, שבוכה מאוד, והתענין לסיבת בכיו, הסבירו לו כי ישנה אשה המקשה לילד, והוא מתפלל עליה, ואמר לעצמו, אם יש אחד שכל כך כואב לו צער מקשה לילד הרי זה מגלה על גדלותו העצומה (מאחורי הפרגוד עמ' 408).

שמחת הגאולה של החפץ חיים

שח רבנו שליט"א, סיפר לי הרב מפוניבז' זצ"ל שהי' אצל החפץ חיים לפני נסיעתו בפעם הראשונה בשביל ישיבתו למדינת הים ג' ימים מהשכם בבוקר עד חצות הלילה, משש בבוקר עד 12 בלילה, וכל הזמן הוא דיבר רק עמו, וכל דבריו היו או על צרות כלל ישראל, או בענין הגאולה העתידה, וכאשר הי' מדבר מצרות הכלל הי' בוכה בדמעות ממש, טפין גסין של דמעות, והתבטא "טרערן וויא באבעס", וכשהי' מדבר מהגאולה צהלו פניו מרוב שמחה, ואנחנו מדברים כמעט כל יום מהגאולה אבל בלי שום רושם וכן מהצרות ר"ל, אבל אצלו מה שדיבר הוא הי' אז חי ומרגיש ממש. (ימלא פי תהלתך ח"א עמ' קפ"ד) [א"ה, והרב מפוניבז' זצ"ל מסר לרבנו דברים נסתרים מהשיחה המופלאה של החפץ חיים, וכמוס הוא אצלו].

נקיון המקואות

וסיפר שאמר לו החפץ חיים בתוך הדברים, כי בכפרים ישנם מקואות במצב מוזנח מאד, ומשרד הבריאות רוצה לסגור אותם, אמר החפץ חיים לרב מפוניבז' אני אלך לשר ואשאל אותו - תאמר לי היכן אתה מחזיק את החיילים שלך, האם בבתים טובים או בתנאי דיור חלשים מאד? אלא שאתה מבין שאין ברירה וממילא מסתדרים גם בתנאים כאלו. כך אצלינו מקואות זה "חייבי כריתות" ואי אפשר לוותר על זה בשום אופן (פרי חיים 90).

לא אסע

כאשר החפץ חיים סיים את השיחה, הרב מפוניבז' ביקש לקבל ברכת פרידה. הח"ח התבטא 'האם אתה נוסע, והרי עדיין לא דברנו', הרב שאל: האם לא אסע? השיב הח"ח לא אמרתי שלא תיסע, רק אמרתי כי עדיין לא דברנו. והרב מפוניבז' נפרד ממנו לשלום, טרם שנסע לכיוון עיר הנמל להפליג באונייה חלף והלך לבקר את בנו ר' אברהם שלמד אז במיר. בנו התאכסן בדירה בעיירת מיר, והיה שם בחור מהאכסניה שחלה, והרב נדבק ממנו, ושכב שם זמן מה בחוליו, והפסיד את הפלגת האונייה והנסיעה נדחתה (מאחורי הפרגוד עמ' 409).

חבל על הכסף

כמו כן סיפר רבנו שליט"א בשם הרב מפוניבז', שכשראה פעם החפץ חיים את האברכים מכולל קדשים שותים קפה, אמר להם חבל על הכסף, אני אבקש מבתי שרה שתבשל קצת תפוחי אדמה, ולא תצטרכו לשתות קפה [והיה כוננו בעיקר היות והאברכים עזבו את הבית לתקופה ארוכה, רצה שישלחו מה שיותר כסף לנשותיהם, ורצה לחסוך פרוטות אלו ג"כ, כדי שיהי' לנשים יותר כסף (פרי חיים)].

יעשה כמו החפץ חיים

אמר רבנו: הנה החפץ חיים כתב (בהקדמה לליקוטי הלכות בנוגע לימוד קדשים) שכתבוא הגאולה בזמן קרוב, הרי על הגדולים בישראל מוטל להורות לעם הי' כל הדינים ששייכים לקדש ולמקדש, ומביא מחגי שבזמן בית שני שאלו הכהנים תורה, ובודאי גם בהגיע הקץ יצוה הקב"ה לשאול את הכהנים.

ובאמת יליע לעת"ל איך יפסקו הרי בהרבה דברים יש מחלוקת, ומספרים דהגאב"ד דפוניבז' זצ"ל אמר שיראה איך החפץ חיים יעשה וכך גם הוא יעשה, אמנם גם החפץ חיים איך הוא מכריע בדברים שיש מחלוקת, ואם משום דיבואו משה ואהרן עמהם כדמצינו ביומא הי' ב ובבנה ע' ב' א"כ לא יצטרך לראות איך ינהגו כהני הדור ההוא שהרי ישאלו למשה ואהרן (אילת השחר צו ו, י"ח).

עדיף ישיבה ללא רבנות

סיפר רבנו שליט"א ששח לו הגאון דפוניבז' ר' יוסף שלמה כהנמן זצ"ל שמרן החפץ חיים זצוק"ל הורה לו שעדיף שתהיה לו ישיבה ושלא יהיה רב, מאשר בהיפך היינו רב בלי ישיבה, ומדוע השיב כך החפץ חיים? כי רב יכול להפסיד ממעלתו ורוחניותו, ועם ישיבה הכל אחרת.

בתי אבות

אך הוסיף דבכל ישיבה שתהיה, שיהיה לו בזה עוד מפעל חסד בנוסף, כיון דעולם חסד יבנה, וזה הסיבה לכך שהרב דפוניבז' זצ"ל ייסד את בתי אבות המפורסמים בצמוד לישיבתו הגדולה שבבני ברק. (מאיר עיני ישראל ח"ב עמ' 195 מרשימות הגר"י סוקל שליט"א)

הסיבה שהרב לא ביטל את הקידוש לפני התקיעות

אמר רבנו שליט"א ששמע מהרב מפוניבז' זצ"ל שאמר שהי' מבטל את הקידוש שעושין לפני התקיעות בר"ה, רק היות שבאים להתפלל בישיבה גם ילדים מבתי אבות שהם יתומים עניים אינו רוצה לבטל (פרי חיים 60)

יצא פוניבז'

סיפר רבנו: בערוב ימיו של הרב זצ"ל כששב מנינוח בחו"ל, ביקשו להוציאו למרפסת הסמוכה למעונו, באגף השמאלי של ישיבת פוניבז', הרב ישב על כסא נוח, וילדו היה רבי שמואל רוזובסקי, וגם אני נכנסתי, ולפתע הרב זצ"ל פתח לומר בנימה של כאב: והרי החפץ חיים השקיע בי יותר מכל, וכל כך דיבר איתי, ומה יצא מזה? וכיון שנשמע בקולו הכאב, העזתי ואמרתי לו 'יצא פוניבז', מיד נחה דעתו והפטיר - זה נכון.

המשיך רבנו והסביר כי החפץ חיים נטע בו אהבת תורה עצומה, ובלא אהבת התורה העצומה הזו לא היה יכול להיווצר 'פוניבז'. החפץ חיים ידע שכוחותיו גדולים מאוד, ובאמת חלק הכי גדול של התורה בארץ ישראל נזקף לזכותו (מאחורי הפרגוד עמ' 435).

מסירות לתורה

שאלו את רבנו, מדוע הרב מפוניבז' הצליח כל כך, והשיב, מחמת שמסר את כולו לתורה, היו ימים שכל שעות היום התרוצץ בחו"ל למען הישיבה, ובליילה ישן בתחת רכבת, היום, יודעים בעולם מקיומו של 'עולם הישיבות' אבל פעם הגבירים היו יותר מגושמים. היה גם מי שנתן לו פעם חצי דולר. היו לו יסורים קשים וביזונות. פעם הרב מפוניבז' התבטא באוזני: כל השנה אני שנוור, ובירחי כלה אני ראש ישיבה...

וסיפר הר"ש לורנץ זצ"ל לרבנו שליט"א שבעצמו ראה שהרב יצא מחדרו של גביר ללא פרוטה, ואף מיאן לקבל אנשים נוספים לצדקה, הרב פגש בחוץ את ר"ש לורנץ ועימו מרן הגר"א קוטלר, נכנס הר"ש לורנץ שנית להשתדל לפחות עבורם: איך אתה לא מקבל אותם? וקבלם. ומדוע הצליח לדבר על לבו של אותו עשיר? כי ר"ש לורנץ היה חבר נכסות, ואת זה העשירים מבינים... (שם)

ברכת כהנים ב' ידים

כשהיה רבנו בחו"ל ציין, שרבים, בבואם לברך את צאצאיהם, אכן מקפידים לעשות זאת רק בהנחת יד אחת. וסיפר כי מרן גאב"ד פוניבז' זצ"ל שח פעם, שהוא עצמו אינו חושש, ויכול תמיד לברך בנשיאות כפיים ובהנחת ידיים על ראש המתברך, שהרי הוא כהן. וראה אילת השחר ויחי מח, יג דהביא מסיפור הגר"א דהזיהר לא לברך ב' ידים לבר מכהן, א"ה, יל"ע כיצד יברך כהן בלילה).

לימוד מסכת שבת

שח רבנו: שאלתי את הרב מפוניבז' אם אפשר ללמוד מסכת שבת בישיבה ואמר לי שלא, אבל על מסכת סוכה אמר שאפשר. וחשבתי שזה באמת כך, שהרי אם לא יחדד את השכל ע"י הלימוד של מסכתות מסדרי נשים ונוזיקין וילמוד מסכת שבת, הלא בקל יכול להיכשל בדברים חמורים ביותר, שבשבת אפשר לומר סברות דקות כאלו שיכול בקלות להגיע בהם מחיוב מיתה ועד היתר גמור, ורק ע"י שיחדד את השכל יוכל לימים להגיע לסברות הנכונות ולא יכשל ח"ו באיסורי שבת החמורים, וחיידוד השכל לצורך הבנת עומק התורה הוא רק ע"י לימוד נשים ונוזיקין. [וראה לעיל פרשת אמור מה שהבאנו שם]

השיעורים

עוד סיפר רבנו: שהיה תקופה בישיבת פוניבז' בחו"ל שהמשגיח הגיע בטענה שאין משמעת, וע"כ ביקש הרב שיעשו שיעורים כל יום ועדיין לא עזר וביקש שיעשו שיעורים גם אחה"צ, אמנם היה דבר זה קשה לרמ"ם והפסיק.

עוד סח רבנו שהרב מפוניבז' זצ"ל ניסה להרחיב את שנות השיעורים בישיבה גדולה לארבע שנים, אבל אני אשם שהוא לא עשה כך, כי אמרתי להרב 'ומתי הם ילמדו ללמוד לבד והוא סבר וקיבל'... (מפי הגר"ש אנגלדר שליט"א)

לא תשכח מפי זרעו

פעם סיפר לי הרב זצ"ל שהיה לפני מלחמת העולם הראשונה בדנמרק עבור ישיבתו, והלך לאסוף כסף עם אחד בשם צדריבוס שהיה חתן של המשכיל ש"ע, ונכנסו לאחד בנקאי וסיפר להם שהבת שלו מתחתנת מחר ואמר לו עם מי, ואמר, עם גוי, מה אפשר לעשות כבר אין עתיד לכלל ישראל. אבל אנו זכינו להבטחה שלא תשכח מפי זרעו עד ביאת גואל. (כ"ת)

קידוש בית הקברות

כשהקים הרב זצ"ל את הבית קברות, ביקש מרבנו שליט"א שיסדר את 'קידוש הבית קברות', ורבנו צירף עמו את מרן הגר"ש ואזנר שליט"א, ואת מרן הגמ"ל זצ"ל, והגר"י ישראלזון זצ"ל והרא"צ לייכטמן זצ"ל ועוד, עד שהיו מנין ת"ח, ובאחד מימי הצום עשו את הקידוש בית קברות. (מפי אחד הנוכחים שליט"א שהיה שם בתחילת הקידוש, וראה לעיל גיליון פ' ויחי)

מה אני בחינם

בגמ' בכורות (דף כ"ט א) ילפינן מדכתיב ראה למדתי אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם תנ"ה כאשר צוני ה' אלקי מה אני בחנם אף אתם בחנם, ומנין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר ת"ל אמת קנה עכ"ל. ומקשים איך ילמוד בשכר הרי מכשיל את המלמד באיסור וצ"ל דכיון שמוכרחים ללמוד ולא מצא ממנו ללמוד בחנם אז בהכרח ילמוד ממנו.

והגאב"ד מפוניבז' זצ"ל תירץ בשם בנו רבי יעקב הי"ד דאין המשלם עובר על לפני עור בכגון דא, דהרי אין הדין כאן איסור קבלת שכר מת"ת אלא חיוב לימוד התורה בחנם, ומה שילמדנו בשכר אינו גרוע מאם לא ילמדנו בכלל וכיון שכן מה דמשלם כשלא מצא מי שילמדנו בחנם אינו גורם בזה לעבירה חדשה ולא שייך לפני עור עכ"ל.

אמנם צ"ב למה אם לא ילמדנו כלל הוא יעבור איסור, למה הוא מחויב ללמוד יותר מאחרים (אילת השחר ואתחנן ד, ו)

שלום בית

שח רבנו בתוך שיחה בעניני שלום בית: אספר לכם מעשה שסיפר לי הרב מפוניבז' זצ"ל, הוא בתור רב העיר פוניבז' רק פעמיים סידר גט, כי בכל פעם הוא והרבנית שלו [הראשונה] היו משתדלים לעשות שלום, ופעם אחת נכנס עגלון אחד איש פשוט מאד, והשתטח על הרצפה ואמר, רבי אם אתה לא מגרש אותי אני לא יכול לחיות, וכשראו הוא ואשתו שזה עד כדי כך, הבינו שאין ברירה ונתן לו גט, ומה היה בסוף העגלון הזה, היות שהיה מצער מאד את אשתו היא היתה נראית רע מאד כיון שעשה לה את המוות, ואחרי שגירש אותה היתה משוחררת לעצמה, והתחילה לחיות כמו שצריך, ואחרי כמה חודשים הוא ראה אותה ברחוב וראה שהיא נראית בסדר, והצטער למה גירש אותה ובא לרב, ואמר לו רבי אתה הרגת אותי למה סדרת לי גט, בתחילה הוא עשה לה את המוות, ועכשיו הוא בוכה, זה סיפר לי הרב מפוניבז', כי רק שתי פעמים הוא סידר גט, וגם באלה היה לו אח"כ בעיות מזה (מאחורי הפרגוד עמ' 359)

פטירת הרב זצ"ל

וכשנפטר הרב מפוניבז' זצ"ל הספידו רבנו בהיכל הכולל 'מספד תמרורים'. ולע"ע לא הגיע לידנו מה שאמר שם, ויסד רבנו שליט"א שיעור במשניות טהרות שמוסר לזכרו בכולל, וכך במשך עשרות שנים המשיך בשיעור זה.

להערות הארות, נא לפנות: keailtarog@gmail.com או 0527680034 בין הסדרים

לע"נ מטילדה מצה בר שלמה גרינברג תנצב"ה